LLIURE

Va intentar girar-se però li feia mal tot. Aquella nit havia plogut i el forat que havia fet a la sorra per provar de resguardar-se de la tramuntana se li havia omplert d'aigua. La roba molla i l'única manta que tenia per a cobrir-se, li havien calat tot el cos fins el moll de l'os.

Abans d'obrir els ulls i per un breu instant havia imaginat que estava a la seva enyorada Cabrera de Mar. El soroll del mar li havia evocat temps feliços a la platja del seu estimat poble, mentre les onades eren amigues i la llevantada s'agraïa quan es patia aquella xafogor pròpia del temps humit del Maresme.

Quan era a Cabrera, seguia un ritual dia rere dia, matí rere matí, a trenc d'alba, quan a casa tothom encara dormia; s'acostava a la finestra de la seva habitació i buscava amb la mirada el Castell. Aquelles runes exercien en ell una espècie de fascinació. Burriac li donava tranquil·litat, tot estava bé...

Ara també el buscava, però només trobava una xarxa de filferro espinós, el cel fosc com a sostre i la Mar Mediterrània com a límit, a vegades enfurismada, altres més tranquil·la però sempre fosca, amb el trist color que li dona l'hivern a l'aigua marina. Estava essent una estació especialment dura, sobretot quan estàs avesat a viure a la intempèrie dia i nit. Un vent furiós i una pluja sense fi l'acompanyaven feia dies.

Gener de 1939, les tropes de Franco avançaven cap a Barcelona sense resistència de cap mena després de la cruenta Batalla de l'Ebre. Els republicans havien perdut la guerra. Els seus companys de la CNT li havien aconsellat agafar els bàrtuls i marxar a corre-cuita, tement l'entrada dels nacionals.

Havia travessat els Pirineus, com a milers de refugiats, amb una sola maleta, feta amb la pressa que et dona la por i l'amenaça del crit del "Ja venen"! Va preparar les poques coses sense pensar massa el què hi posava; alguna cosa de roba, una manta, un rosegó de pa i un tros de cansalada viada mig sec que l'havia de fer durar tot el llarg camí que l'esperava.

A darrera hora va encertar a emportar-se una fotografia de la seva estimada Clotilde i de la seva filla Candelària, que ara, ja amb el temps, havia esdevingut malmesa de tant de besar-la i plorar-la; i un rosari heretat de la seva mare, l'únic record que li quedava d'ella. Malgrat no ser creient, i sense saber ben bé per què, el resseguia cada dia amb els dits, de dalt a baix,

una i una altra vegada, a l'hora que es feia fosc, quan el fred del Rosselló començava a punxar com a agulles, esperant, qui sap, si un miracle.

Els prop de trenta quilòmetres que va recórrer mal vestit i mal calçat, el fred, la neu i la gana li havien passat factura. Havia marxat amb l'esperança de la terra promesa, la França lliure i acollidora i el que havia trobat havia estat misèria i desesperança.

En Francisco ja no era un home jove, tenia prop de quaranta-dos anys i per aquest motiu no havia anat al front, però havia vist marxar un darrera l'altre, familiars, amics i coneguts; molts per no tornar mai més. Poc a poc va anar veient que el somni republicà s'esvaïa i l'amenaça de l'exili va caure sobre ell. El seu únic pecat el pertànyer a la CNT-FAI.

Des de ben petit havia estat un nen fràgil, amb una delicada salut. El seu pare sempre feia broma dient que el nen havia passat totes les malalties, fins i tot les que encara no tenien nom. Va aprendre a llegir, a escriure i a comptar a l'escola pública municipal de nois, a la baixada de l'església, prop la fusteria de Ca l'Enric. Sempre desganat, la seva mare, patidora com era, li comprava carquinyolis a can Pau Forner i li donava rovell d'ou amb sucre quan la famèlica gallina que tenien es dignava a posar-ne algun.

Després de les penúries de travessar les muntanyes nevades amb les úniques sabates que tenia, les d'anar a missa, a una casa de Prats de Molló el van amagar, però la por a les represàlies i l'espera d'una recompensa va fer que la dona el denunciés als gendarmes francesos, traslladant-lo immediatament al camp de refugiats d'Argelers.

Argelès-sur-Mer....Quin nom tan evocador per a tanta tragèdia!

Aquell dia era el cinquè al camp i encara no havia menjat res des de que hi havia arribat. Va intentar aixecar-se una mica i de reüll albirà el camió que lluïa aquella creu roja enorme, fent com cada matí, la seva ronda macabra.

—*¿Muertos?, ¿Muertos? ¿Algún muerto por aquí?*

Li hagués agradat cridar, —AQUÍ, AQUÍ, JO MATEIX!, però no li sortia ni la veu; estava tant cansat; no podia més.

La França de la *Liberté, égalité* i *fraternité* havia resultat una quimera. Havia esdevingut un país desbordat davant un allau de refugiats sense precedents a la història d'Europa. Al camp

no deixava d'arribar-hi gent i més gent, els miserables eren ja prop de vuitanta-mil entre homes, dones i nens. Civils i militars, separats per la frontera natural del riu.

Ni un sol cobert per resguardar-se, ni un sol foc per a escalfar-se. Malvivint sota la sòrdida i burlesca mirada de la guàrdia senegalesa, encarregada de la vigilància del camp, juntament amb els gendarmes francesos que l'únic que sabien dir en un acceptable castellà era ¡*Españoles de mierda*!, alhora que rebies una que altra escopinada.

Pensava molt sovint amb la dona i la filla ; no se les podia treure del cap, eren la seva principal i reincident preocupació. Els records més tendres arribaven a la nit, quan la foscor feia sorgir els sentiments més dolços i l'enyorança més punyent. Si ell tornava, i fins i tot, si ell sobrevivia podrien venjar-se d'elles dues, la seva única família; temia que les empresonessin o alguna cosa molt pitjor.

No sabia què fer. No podia comunicar-s'hi ni tampoc hi havia manera d'aconseguir notícies del que estava passant a la seva estimada Catalunya. Una desesperació que creixia cada dia dins seu va fer que la idea de fugir cap a Amèrica s'anés fent cada cop més real en el seu cap. Si havia de marxar, hauria de pensar-ho i planejar-ho amb molta cura i portar-ho a terme quan abans millor, sense donar temps a que s'organitzés aquell caos regnant. Ho faria en la clandestinitat que dona la foscor de la nit, d'una nit sense llum.

Marxaria sol, just amb el que havia arribat fins allí. Sense dir-ho a ningú, sense fer soroll, discretament i de puntetes; tal i com havia viscut. Només havia d'esperar tres nits per què l'emparés la lluna nova. Aprofitaria l'hora que els gendarmes i els senegalesos jugaven al pòquer en un estat tal d'embriaguesa i de cridòria que era pràcticament impossible que sentissin qualsevol fresa sospitosa que no fossin els gemecs i els roncs dels milers de persones al seu càrrec.

Els dies que li quedaven a Argelers faria de barber, el seu ofici; l'ofici que coneixia tant bé. Tenia una petita barberia a la Plaça del Poble de Cabrera; barberia que havia heretat del seu pare, situada, tal i com es solia fer amb els negocis d'aquell temps, a la part de davant de l'habitatge familiar.

Va ser el seu progenitor qui li va ensenyar l'ofici i ell el va exercitar amb entusiasme des de que tenia setze anys. Com a bon professional no només tallava els cabells, retallava i arreglava barbes i patilles, feia massatges i friccions, sinó que escoltava els neguits,

preocupacions i bones noves de cadascun dels seus clients. Unes vegades callava i assentia, quan creia que era el més adient segons el caràcter de l'orador; altres donava consells prudents o algunes paraules d'ànim, a qui ho necessitava més, encara que en aquells temps de guerra a tothom li feia falta.

El sisè dia de la seva estada a Argelers va arribar el camió del pa. Una munió de gent s'hi va atansar com un eixam d'abelles a la mel. Els hi van abocar com qui llença el menjar als porcs. En va poder agafar un bocí sec, no sense abans barallar-se amb un dona que tenia dos nens petits, amb la desesperació de mare que li concedia una força tant brutal que li costà en gran manera arrabassar-li.

Ja no tenia ni gana però necessitava agafar forces, volia guanyar alguns diners tallant cabells per enviar-los a casa abans de marxar. Per tal menester va contactar amb un personatge, més o menys obscur, que li havia promès a canvi d'una petita comissió, fer arribar els francs a destí.

Es va dirigir a l'avinguda principal, on el qui podia, hi muntava tota mena de "negocis", i amb unes tisores que havia agafat d'amagat d'una modista, es va plantar per atendre els primers clients. De seguida va tenir cua. Els polls i les xinxes feien estralls; tothom es volia desfer d'un cabell que ja no calia lluir i que només portava inquilins i infeccions.

Va tallar cabells i retallar barbes durant aquells tres dies sense parar; a vegades cobrant, d'altres de franc, però sobretot va fer el que millor sabia, escoltar i reconfortar un client darrera l'altre.

Fins que va arribar la nit tant esperada, tot estava preparat. No hi havia lluna i un plugim incessant feia que la nit encara fos més tancada. Estava força tranquil, resignat, només tenia un petit ruc-ruc a la panxa que ja no sabia si era de gana o de neguit. Va fer veure que dormia esperant l'hora de la gresca dels seus carcellers i del sons més profunds.

Agafà la maleta i començà a caminar amb un pas decidit, el que et dona la convicció d'estar fent el que és correcte. La Clotilde i la Candelària algun dia ho entendrien o això desitjava amb totes les seves forces.

Un xiuxiueig, un mantra suau li va anar sortint dels llavis a mida que s'acostava a la sorra humida....

—Me'n vaig cap a Amèrica... Soc lliure...

—Me'n vaig cap a Amèrica... Soc lliure... lliure...lliure...

La mar estava calmada. De mica en mica va anar sentint la gelor que li anava pujant a mida que s'endinsava dins l'aigua d'aquell mar, que era el mateix que l'havia vist néixer, el mateix amb el que havia jugat amb la seva sorra, amb les seves onades i ara finalment l'acollia serenament.

Abans d'enfonsar completament el cap, i per un moment, li va semblar veure Burriac, lluny, cap a l'horitzó.

Després res... Només pau.

La maleta va surar per un instant, fins que el cartró es va amarar de l'aigua salina; tot seguit li va anar a fer companyia al fons del mar; dins, el rosari de la mare i la fotografia de les dones de la seva vida.

En Francisco era lliure!

A la memòria del meu avi Francisco, barber i refugiat.